

Ochrana vybraných druhů ptáků v lesích Vysočiny

Zpráva o realizaci projektu v roce 2025

zpracoval: Ing. Ivo Hertl, Ph.D.

leden 2026

Úvod

V posledních letech jsou ptáci hnízdící v lesích na Vysočině vystaveni asanaci „kůrovcové kalamity“ a jejím následkům, představující přímé ohrožení jednotlivých hnízdišť některých druhů, především v případě kriticky ohrožených orlů mořských (*Haliaeetus albicilla*), silně ohrožených čápů černých (*Ciconia nigra*), včelojedů lesních (*Pernis apivorus*), ostřížů lesních (*Falco subbuteo*), ohrožených výrů velkých (*Bubo bubo*) a jestřábů lesních (*Accipiter gentilis*). U těchto druhů může mít snížení počtu úspěšně hnízdících párů dlouhodobý dopad na stabilitu populací jednotlivých druhů na Vysočině.

V roce 2016 jsme zahájili spolupráci s Lesy ČR s. p. a Krajem Vysočina při individuální ochraně hnízdišť orlů mořských, čápů černých a výrů velkých. Ochrana je založená na definování určitého okolí hnízda a termínů, kdy při dodržování klidu vybraných lesnických prací nebude docházet k rušení hnízdících ptáků. Za tři roky spolupráce jsme získali cenné poznatky ke způsobům komunikace s vlastníky, které jsme následně uplatnili při rozšíření spolupráce v roce 2019. Nové metodické doporučení jsme rozšířili o jestřáby lesní, včelojedy lesní a ostříže lesní a další silně ohrožené druhy hnízdící v dutinách stromů: kulíšky nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sýce rousné (*Aegolius funereus*) a holuby doupňáky (*Columba oenas*). Vzhledem k častějším nálezům hnízdících luňáků červených (*Milvus milvus*), byl tento druh od roku 2021 přidán do metodického doporučení.

Metodika a výsledky

V průběhu jarního období roku 2025 jsme provedli opakované kontroly tradičních hnízdišť a vyhledávali nová hnízdiště vybraných druhů ptáků nejvíce postižených rušením v souvislosti s „kůrovcovou kalamitou“. Osobním jednáním s vlastníky a uživateli pozemků jsme následně zajišťovali zdárný průběh hnízdění na jednotlivých lokalitách při současné minimalizaci omezení lesnických prací.

Práce probíhaly na území kraje Vysočina a v jeho těsné blízkosti, vyjma území CHKO Žďárské vrchy, kde je ochrana ptáků řešena v režii zdejšího pracoviště AOPK. Do projektu se zapojilo 17 členů Pobočky ČSO na Vysočině.

V rámci realizace tohoto projektu bylo v roce 2025 kontrolováno 143 obsazených hnízdišť zvláště chráněných druhů ptáků. Za úspěšné je považováno hnízdění s vylíhnutými mláďaty, při jehož poslední kontrole byl zjištěn zdárný průběh hnízdění. Další potenciální hnízdiště byla lokalizována na úrovni okrsků, tedy oblastí se stálým výskytem dospělého ptáka nebo kompletního páru.

Přehled hnízdišť sledovaných v roce 2025 uvádí následující tabulka.

	hnízdění			celkem
	úspěšné	neúsp.	nejisté	
orel mořský (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	17	12	0	29
čáp černý (<i>Ciconia nigra</i>)	6	5	0	11
výr velký (<i>Bubo bubo</i>)	29	18	12	59
jestřáb lesní (<i>Accipiter gentilis</i>)	7	1	1	9
luňák červený (<i>Milvus milvus</i>)	6	0	0	6
ostříž lesní (<i>Falco subbuteo</i>)	1	0	0	1
včelojed lesní (<i>Pernis apivorus</i>)	0	1	0	1
sýc rousný (<i>Aegolius funereus</i>)	12	5	10	27
kulíšek nejmenší (<i>Glaucidium passerinum</i>)	0	0	0	0
celkem	78	42	23	143

Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) – kriticky ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Březejc [ZR] – 2 mláděta
- Dolní Jablonná [HB] – 2 mláděta
- Dolní Lažany [TR] – 2 mláděta
- Kamenice nad Lipou [PE] – 2 mláděta
- Krucemburk [ZR] – 2 mláděta
- Lipová [JI/JH] – 2 mláděta
- Nepomuky [JI] – 2 mláděta
- Nová Huť [ZR] – 2 mláděta (CHKO ŽV)
- Odunec [TR] – 1 mládě
- Rybné [JI] – 2 mláděta
- Sklené nad Oslavou [ZR] – 1 mládě
- Smrk [TR] – 2 mláděta
- Trnava [TR] – 2 mláděta
- Veselý Žďár [HB] – 2 mláděta
- Vilánec [JI] – 2 mláděta
- Vlkov [ZR] – 1 mládě
- Zdeňkov [JI] – 2 mláděta

Neúspěšná hnízdění:

- Bezděčín [JI]
- Bory [ZR]
- Heraldice [TR]
- Hrotovice [TR]
- Kejžlice [PE]
- Jilem [HB]
- Pyšel [TR]
- Radenice [ZR]
- Skorkov [HB]
- Štoky [HB]
- Žďár nad Sázavou [ZR]
- Žirovnice [PE]

Zajímavosti k nálezům 2025: hnízdní strom (29 popisů): 11× modřín, 11× borovice, 5× smrk, 1× vejmutovka a 1× jedle. Neúspěšná hnízdění byla opuštěna nejspíše vlivem nezáměrného rušení či soubojů s cizím ptákem. Některé případy lze přičíst na vrub zvyšující se početnosti a zahušťování populace orlů na Vysočině. Strom s hnízdem na katastru Radenice byl pokácen pravděpodobně se snůškou orlů.

Čáp černý (*Ciconia nigra*) – silně ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Horní Bolíkov, Lesík [JH] – 4 mláďata
- Lhotky, Bučí [ZR] – 3 mláďata
- Náměšť nad Oslavou [TR] – 3 mláďata
- Petráveč [ZR] – 3 mláďata
- Radenice, Tiský potok [ZR] – 3 mláďata
- Třeštice, V Kopcích [JI] – 3 mláďata

Neúspěšná hnízdění

- Březí [ZR]
- Kvasetice [HB] – predace
- Moravec [ZR]
- Nová Ves-Dolní Libochovná [ZR]
- Řásná, Široká bařina [JI]

Zajímavosti k nálezům 2025: hnízdní strom (11 popisů): 4× modřín, 3× borovice, 2× smrk a 2× dub.

Výr velký (*Bubo bubo*) – ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Bartoušov (Šlapanka)
- Biskupice, tábor (Rokytná)
- Bory (stromové h.)
- Číkov (Jelenka)
- Dvorce (Jihlava)
- Helenín (Jihlava)
- Hrbov, kamenolom
- Josefodol (Sázavka)
- Křoví, kamenolom
- Kunemil, Kučerův mýn
- Leděč, kamenolom (Sázava)
- Naloučany (Oslava)
- Nové Dvory, Starý dvůr (Sázava)
- Pavlov u Herálce, kamenolom
- Plešice, Vápenice (v. n. Dalešice)
- PR Mrhatina
- PR Zaječí skok (Jihlava)
- Radešín (stromové h.)
- Radkovice u Budče (Želetavka)
- Ratibořice (stromové h.)
- Rojetín, Horky (Libochovka)
- Rovná, Stráně
- Sázava, Hřebeny
- Sázavka (Sázavka)
- Sechov (Sázava)
- Simtany (Sázava)
- Skřínářov, Svatá hora (stromové h.)
- Stropešín, most (v. n. Dalešice)
- Tukleky (Želivka)

Neúspěšná hnízdění:

- Biskupice, Viselec (Rokytná) - predace
- Brtnice (Brtnička) - predace
- Dolní Hlíny (stromové h.) - opuštěno
- Dolní Lažany (stromové h.)
- Dudín (Jankovský potok)
- Frýdnava (stromové h.)
- Hodice, Hamr - predace
- Kostelec u Jihlavy (Jihlava) - vyplaveno
- Libochovná, Skály - opuštěno
- Nová Ves u Leštiny (stromové h.)
- Nové Dvory (Sázava) - opuštěno
- Podmoky (stromové h.)
- Radkovice u Hrotovic (Rokytná) - opuštěno
- Římovice
- Slavětice, Vztyčený prst (v. n. Dalešice) - pred.
- Smrk, Ostrá hora - predace
- PR Velký Špičák - opuštěno
- Valečov (stromové h.)

Hnízdění s nejistou úspěšností

- Baliny, Rubačka (stromové h.)
- Biskupice, Kašparův mlýn (Rokytná)
- Dolní Březinka, kamenolom - těžba
- Kamenice (Kamenický potok)
- Kojetice, Šibený
- Malé (Brtnička)
- Ořechov, kamenolom
- PP Šebeň (stromové h.)
- Příklad, kamenolom
- Stropešín, Skalní město (v. n. Dalešice)
- Třebenice, Černé víry (v. n. Dalešice)
- Velká Bíteš, Pánovský mlýn (Bílý potok)

Zajímavosti k nálezům 2025: umístění hnízda (59 popisů): 7× kamenolom, 40× skalka nebo skála, 12× stromové hnízdo.

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*) – ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Bartoušov
- Bobrůvka
- Dolní Jablonná – suchý smrk použitý 3. rokem
- Dolní Lažany
- PP Šebeň
- Ruda, Březejcký les
- Skřínářov, Dolní les

Neúspěšná hnízdění:

- Kvasetice - predace

Hnízdění s nejistou úspěšností:

- Nová Ves, Farářský kopec

Zajímavosti k nálezům 2025: hnízdní strom (9 popisů): 5× modřín, 2× smrk a 2× borovice.

Luňák červený (*Milvus milvus*) – kriticky ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Brtnice
- Březské, Radostín
- Holubí Zhoř
- Kundratice
- Valeč, Pod Hájkem
- Zvole

Zajímavosti k nálezům 2025: hnízdní strom (6 popisů): 4× borovice, 1× modřín a 1× smrk.

Ostříž lesní (*Falco subbuteo*) – silně ohrožený druh

Úspěšná hnízdění:

- Březské, Radostín - borovice

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*) – silně ohrožený druh

Neúspěšná hnízdění:

- Laštovičky - smrk

Sýc rousný (*Aegolius funereus*) – silně ohrožený druh, obsazuje hnízdní budky, obsazené budky nejsou v přehledu uváděny, ochrana těchto hnízd je zajištěna v rámci aktivit souvisejících s biologickou ochranou lesa.

Úspěšná hnízdění:

- Bobrůvka, v pásu lesa
- Lhotka, U Mrzatce
- Kaliště, Na Preisově cestě
- Kaliště, U Hraničního dubu (a)
- Olší, Za Poláčkovy
- Praskolesy, U obrázku
- Řásná, Mrhatina (a)
- Řásná, Mrhatina (b)
- Řásná, Na nivách
- Řásná, Partyzánský kámen
- Řásná, Píscité kopce
- Řásná, Štamberk

Neúspěšná hnízdění:

- Horní Dubenky, Na padělcích
- Kaliště, U hraničního dubu (b)
- Mrákotín, Klínová
- Praskolesy, U Jezbin (a)
- Praskolesy, U Jezbin (b)

Hnízdění s nejistou úspěšností:

- Borovnice, Smetanice
- Dalečín, Hrabovec
- Karasín, Lešovec
- Karasín, nad přehradou (a)
- Karasín, nad přehradou (b)
- Kněžves, U hájovny
- Krásné, Nečaska
- Loučky, nad rašeliništěm
- Moravec, Babka
- Pivonice, Bajerův kopec

Zajímavosti k nálezům 2025: hnízdní strom (27 popisů): 27× buk. Zajímavostí je současné hnízdění sýců v bucích nacházejících se jen 70 metrů od sebe (M. Slezák).

Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) – silně ohrožený druh, v roce 2025 nebylo na území kraje Vysočina nalezeno hnízdiště. S ústupem smrkových porostů horského charakteru je patrný ústup kulíšků, avšak nulový počet nalezených hnízd je spíše odrazem nižší aktivity mapovatelů.

Spolupráce s lesníky

Spolupráci s lesníky hodnotíme vesměs za bezproblémovou. Jejím základem je včasné kontaktování odpovídajícího lesníka a provedení místní obhlídky hnízdíště. Na místě samotném je potom potřeba v souladu s doporučením stanovit ochranná opatření.

Ačkoli i přes učiněné dohody došlo v jednotlivých případech k narušení hnízdění sledovaného druhu vlivem těžby, počet takových případů byl poměrně malý a je nutno se z těchto případů dále poučit a zlepšit komunikaci všech dotčených subjektů.

Slabinou této spolupráce se nadále jeví nedostatek ornitologů, ochotných věnovat svůj volný čas vyhledávání hnízdíšť.

Spolupracující organizace – spolupráce byla navázána nebo udržována s 21 subjekty. Těmto organizacím patří poděkování za spolupráci a bude jim doručena tato závěrečná zpráva.

Lesy ČR, s. p. - LS Náměšť n. Oslavou, Třebíč, Nové město, Telč, Pelhřimov, Ledec n. Sázavou

Správa městských lesů Jihlava
Městská správa lesů Pelhřimov
Městys Křižanov
Lesní družstvo svazu obcí (Velká Bíteš)
Lesní družstvo Borovná
Lesní družstvo obcí Ledec nad Sázavou
Lesní družstvo obcí Měřín
Lesní družstvo obcí Přibyslav

Lesní družstvo ve Štokách
AP lesnická (Arcibiskupství Pražské)
Kanonie premonstrátů v Nové Říši
CURATORE Rajhrad (Benediktinské opatství Rajhrad)
Kinský Žďár
Lesní a rybochovné hospodářství (Velké Meziříčí)
Lesní hospodářství Zátíší

Závěr

V roce 2025 bylo na území kraje Vysočina a v jeho blízkém okolí sledováno 143 hnízdíšť, obsazených vybranými zvláště chráněnými druhy ptáků, ohrožených rušením v souvislosti s asanací „kůrovcové“ kalamity. Pokud to okolnosti vyžadovaly, byl kontaktován hospodařící lesník a na základě osobní terénní obhlídky byly stanoveny podmínky zajištění ochrany hnízdíště.

Domluvené podmínky ochrany byly respektovány a tato spolupráce byla vyhodnocena jako oboustranně bezproblémová. Tento postup praktické ochrany hnízdíšť ptáků proto můžeme nadále jednoznačně doporučit. GPS souřadnice dohledaných hnízd orlů a čápů byly průběžně zasílány orgánu ochrany přírody Krajského úřadu Kraje Vysočina pro společnou koordinaci jejich ochrany.

Pro sezónu 2026 budou zachována doporučení k ochraně hnízd beze změny. Vzhledem k plošnému usychání mladších smrkových porostů je na zvážení zařazení silně ohroženého krahujce obecného (*Accipiter nisus*) mezi vybrané druhy. Podobně v případě kriticky ohroženého jeřába popelavého (*Grus grus*), jehož hnízdění v kraji přestávají být výjimkou.

Poděkování a seznam spolupracovníků

Poděkování patří všem spolupracovníkům, kteří se vyhledávání a zajištění ochrany jednotlivých hnízdíšť věnovali (v abecedním pořadí):

Fiala Michael, Goláň Libor, Hlaváč Václav, Hruškovi Filip & Barbora, Jakeš František, Kněžíček Tomáš, Krkoška Rostislav, Kunstmüller Ivan, Mitáš Jakub, Pelúch Roman, Rymešová Dana, Skříček Tomáš, Slezák Martin, Svítal Tomáš a Špaček Milan.

Děkuji též dalším zpravodajům, kteří poskytli tipy na jednotlivá hnízdíště nebo pomohli s jejich kontrolami.

Samostatné poděkování patří lesníkům, kteří k úspěšnému hnízdění chráněných a ohrožených druhů ptáků přispěli svým vstřícným přístupem a ohleduplností.